

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

7
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

7491
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 406 sahifa, 30-iyul, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'ZR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'ZR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari

Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Resp. Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'ZR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'ZR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'ZR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinova, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'ZR Tabiat resurslari vazirligi,
O'ZR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli
qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Green Economy Transition Strategy for Uzbekistan	6
Raekwon Chung , Chairman, Supervisory Committee for New Climate Innovation Center at TSUE	
Jahon Savdo Tashkilotiga a'zolikning dolzarb masalalari.....	8
Nodira Shotursunova , Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
"Yashil iqtisodiyot" dan "yashil taraqqiyot" sari.....	12
Shoyqulov Baxtiyor Bakirovich , t.f.n., dotsent	
Tadbirkorlik faoliyatida yuzaga keladigan risklarni sug'urtalashning mohiyati va xususiyatlari.....	16
Egamov Zoxid Baxtiyarovich , bosh mutaxassisi	
Unleashing the Potential of Human Capital for Green Development: Bridging the Gap between Environmental Sustainability and Skill Development.....	26
Muratova Muzayana , Teacher	
Анализ состояния применения механизма инновационного управления инфраструктурами нефтегазовых предприятиях в условиях глобальной потепление земли.....	34
Кучаров Абдор Сабирижанович , профессор; Динара Нурмамад кизи Ишманова , доцент; Тю Константин Геннадьевич , соискатель	
Enhancing Methodology for Developing Professional and Communicative Skills of Future Economists in the Context of Teaching English and Green Economy	39
Nargiza Samandarova Muxammadovna , Teacher	
The Role of Higher Education in Shaping a Sustainable Green Economy.....	47
Ikromov Sayidolim , Teacher	
O'zbekistonda yashil turizmni rivojlantirish istiqbollari.....	54
Rasulova Nigora Yusupovna , kafedra assistenti	
Qishloq hududlarini rivojlantirishda agroturizmning ahamiyati	58
Jontemirova Iroda Ikrom qizi , talaba	
Iqtisodiy rivojlanish yo'lida "Yashil iqtisodiyot" ning o'rni.....	61
Hamroyeva Sevinchbonu Hamroyevna , talaba	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyot va yashil byudjetlashtirish tizimiga o'tishning ahamiyati.....	64
Raxmanov M. A. , tayanch doktorant	
Sustainable Globalization: Nurturing a Green Economy in Higher Education.....	68
Tukhtaeva Shakhnoza , Teacher	
Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishni investitsiyalar yordamida oshirish xususiyatlari.....	75
Bauyetdinov Majit Janizaqovich , kafedra dotsenti; Djumaniyazov Ubbiniyaz Ismayl uli , tayanch doktoranti	
Qishloq xo'jaligi nisbiy samaradorligini baholash.....	79
Berkinov Bozorboy , iqtisodiyot fanlari doktori, professor; Qulmatova Sayyora Safarovna , PhD; Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchisi	
O'zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari	86
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich , mustaqil izlanuvchi	
O'zbekistonda eksportni kreditlash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari.....	97
G'aniyev Shaxriddin Abduvoxidovich , i. f. d., professor; Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , i. f. d. (PhD)	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	102
Raxmanov Mexridin Sindarovich , kafedra dotsent v. b.	
Banklarda moliyaviy resurslarni boshqarishning ayrim rivojlangan mamlakatlar tajribasi.....	106
Ortiqov Uyg'un Davlatovich , kafedra dotsenti, i.f.n.	
Зарубежный опыт в области цифровизации цепочки поставок продуктов питания	115
Марданова Барно Асатуллоевна , докторант	
Environmental culture and building the ecosystem performance: An empirical analysis from Uzbekistan.....	119
Aziz Zikriyoev , PhD	
Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatini oshirishda innovatsiya va raqamlashtirish bo'yicha xorij tajribasi.....	129
Kambarova Sh. M. i.f.b.f.d. PhD	

Xalqaro dividend siyosati tajribalarida "S&P 500 dividend aristocrats" amaliyoti va uni milliy fond bozorida qo'llash imkoniyatlari	134
Sherkuziyeva Nasiba Abrorovna , dotsent	
Yirik sanoat korxonalarida innovatsion menejmentni joriy etish asosida mehnat samaradorligini oshirish yo'llari	139
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich , i. f. b. f. d. (PhD), dotsent; Saotaliyeva Nozima Isomiddinovna , talaba	
Byudjetdan tashqari mablag'lari samaradorligini oshirishda davlat xaridlarining roli	147
Norov Akbar Ruzimamatovich	
O'zbekistonda sanoat kooperatsiyasi asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonlari tahlili	151
Egamberiyev Shuxrat Satimbayevich , i.f.f.d.(PhD)	
Aholining tadbirkorlik faolligini oshirishda oilaviy tadbirkorlikning roli	158
Xudayarova Maftuna Shavkatovna , tayanch doktorant	
Elektron tijoratni samarali tashkil etishda raqamli platformalarning yaratilish texnologiyasi	164
Karimova Shirin Zoxid qizi , tayanch doktorant	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish orqali aholi bandligini ta'minlash	168
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanini harakatlantiruvchi omili sifatida	172
Raximbayev Akmal Azatboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
Overview of Environmental Management in Uzbekistan: A Comparative Analysis of Protected Areas and Waste Management.....	177
Mamadjonova Sarvinoz Sharifjonovna , PhD	
Obligatsiyalar bozorining paydo bo'lishi va uning iqtisodiyotga kapital jalb qilishdagi ahamiyati	182
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li , tayanch doktorant	
Iqtisodiy subyektlarga soliq yukini hisoblashning ahamiyati va zarurati.....	186
Abduturovov Jasurbek Nozimjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	195
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Yangi O'zbekiston taraqqiyotida sug'urta munosabatlarini amalga oshirishning ahamiyati va zarurligi.....	199
Abdutarapova Dildora Farxodjon qizi , tayanch doktorant	
Assotsiativ qoidalar va bozor savatlarining tahlili	205
Sh. B. Rajabov; Sadinov Aziz Ziyadullayevich , 3 st year doctoral student	
Mamlakatda davlat soliq xizmati organlari soliq ma'muriyatchiligi faoliyati tahlili.....	210
Tashmuxeimedova Yayra , tadqiqotchi	
Exploring the Integration of Management and Marketing Strategies in Higher Education Institutions: Addressing Crucial Gaps for Enhanced Organizational Performance.....	213
Rakhimova Gulnoza , Teacher	
Особенности научной биографии художника Урала Тансыкбаева (на материале эпистолярного наследия).....	218
Искендир Аккуралай Абдиуалиевна , докторант	
Raqamli iqtisodiyot: milliy iqtisodiyot drayveri	222
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna , kafedra dotsenti; Berdiyeva Janonaxon Jahongir qizi	
Роль цифровизации туристической отрасли в повышении её экспортного потенциала страны	228
Суюнова Фотима Баходир кизи , базовый докторант	
Таргетирование инфляции в Узбекистане: предпосылки применения и первые итоги	233
Рашидов Рахимжон Искандарович , в.и.о доцента; Якубова Шамшинур Шухратовна , к.э.н., доцент, докторант (DSc)	
O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyati va uning barqarorligini ta'minlashda sug'urtaning o'rni	240
Nomozova Qumri Isoyevna , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini takomillashtirishning xorijiy davlatlar tajribalari.....	248
Nazarov Qilich Xolmuradovich , kafedra assistenti	
Bank moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda huquqiy mexanizmlarning o'rni	255
Akbarov Behzodhon Ulug'bek o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklarida muammoli aktivlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	262
Do'sanov Doniyor , magistr	

Tijorat banklarida raqamli texnologiyalarni joriy qilish xususidagi ilmiy-nazariy qarashlar	269
N. N. Ro'ziyev	
Exploring the Potential of Islamic Finance in Uzbekistan.....	277
Sattorova Nasiba G'anijon qizi, Teacher	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari faoliyatini tartibga solish tizimining zamonaviy holati.....	284
Murodova Dilnoza Choriyevna, PhD	
Kredit mexanizmini metodologik asoslarini takomillashtirish	288
Gadoyev So'hrob Jumakulovich, mustaqil tadqiqotchi	
Korxonalarda raqamli marketing vositalaridan foydalanish xususiyatlari.....	295
M. A. Saparova, talaba	
Приоритетные направления модернизации системы подготовки туристских кадров.....	299
Очилова Хилола Фармоновна, к.э.н., доцент	
Improving the use of competitive strategies in the management of sewing and knitting enterprises during green development	304
Vafoyeva Dilafruz, Teacher	
O'zbekistonda savdo xizmatlari sohasining rivojlanish tendensiyasi va istiqbollari	311
Xojiyev Elshod Yoqub o'g'li, katta o'qituvchisi, PhD	
O'zbekiston Respublikasida aholini ijtimoiy himoya qilishning zamonaviy statistik usullaridagi tahlili	316
Kutbitdinova Muhayyoxon Inoyatovna, tayanch doktorant	
O'zbekiston to'qimachilik sanoatida CRM strategiyalaridan foydalanish yo'llari	323
Xalilova Nafisa Komilovna, magistrant	
Ko'zi o'z shaxslarni ish bilan ta'minlashni qonunchilik vositasida tartibga solishdagi xorijiy tajriba	327
Usmonov Ziyodulla Ulmas o'g'li, tayanch doktorant	
Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического потенциала хлопково-текстильных кластеров.....	334
Джурабаев Отабек Джурабаевич, доцент кафедры	
Необходимость управления активами и пассивами современными банками Узбекистана.....	341
Фаттахова Муниса Абдухамитовна	
Transport logistika xizmatini eksportni takomillashtirishga ta'siri	349
Jumabayeva Akmole Sheraliyevich, magistrant	
Цифровая валюта: возможные последствия вывода из обращения наличных денег	354
Бахромов Мирзаахмад Рустам угли, студент; Абдикаримова Динара Рустамхановна, научный руководитель, д. э. н. (DSc)	
Systematic mapping study of higher education in green development context.....	361
Asqarova Feruza Abdullaevna, Senior Teacher	
O'zbekistonda rekreatsiya turizmini rivojlantirish imkoniyatlari	368
Vayskulov Ramazon Alisher o'g'li, kafedra o'qituvchisi; Shaymanova Nigora Yusupovna, tayanch doktoranti	
Особенности подготовки юных футболистов на этапах начальной подготовки, спортивно – оздоровительном и групп начальной специализации.....	373
Д. К. Исмагилов, кандидат педагогических наук, доцент	
Optimizing Financial Resources Management in Treasury Systems for Sustainable Green Development.....	377
Shodmonkulova Shahlo, PhD student	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional asoslarini takomillashtirishning xorij davlatlar tajribasi	384
Mamatov Sardor Axmatjonovich, mustaqil tadqiqotchi	
Bank tizimida resurs bazasini mustahkamlash yo'llari.....	390
Voxidov Oybek Rozikovich, mustaqil tadqiqotchisi	
Integrating Career-Oriented Communication Competences in English Language Teaching for Future Specialists in Higher Education Institutions: A Catalyst for Green Economy	398
Rajapov Sulaymon Nuraddin Ugli, Teacher	
Tijorat banklari faoliyatida raqamli texnologiyalaridan foydalanish samaradorligini baholash istiqbollari	406
Fayziyeva Muyassarzoda Xancharovna, mustaqil izlanuvchi (PhD)	

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASH

Shakirova Nigora Axralovna

Toshkent moliya instituti "Statistika va ekonometrika" kafedrası dotsenti v.b.

Annotatsiya: Ushbu maqola tadbirkorlik subyektlarida aholi bandligini ta'minlashga oid statistik tadqiqotlarning nazariy asoslarini o'rganadi. Turli statistik usullarni va ularni qo'llashni o'rganib, ushbu tadqiqot ish bilan ta'minlash imkoniyatlariga ta'sir qiluvchi omillar haqida qimmatli tushunchalarni taqdim etishga, siyosatchilar va korxonalarga ongli qarorlar qabul qilishga imkon berishga qaratilgan. Maqolada tadqiqot mavzusiga kirish, qo'llanilgan usullarning umumiy ko'rinishi, natijalar, topilmalarni muhokama qilish va kelajakdagi tadqiqotlar uchun takliflar bilan yakuniy izohlar mavjud.

Kalit so'zlar: statistik tadqiqotlar, aholi bandligi, tadbirkorlik subyektlari, nazariy asoslar, ma'lumotlar tahlili, mehnat bozori, bandlik imkoniyatlari.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические основы статистических исследований по обеспечению занятости населения в хозяйствующих субъектах. Изучая различные статистические методы и их применение, это исследование направлено на то, чтобы предоставить ценную информацию о факторах, влияющих на возможности трудоустройства, позволяя политикам и предприятиям принимать осознанные решения. Статья содержит введение в тему исследования, обзор используемых методов, результаты, обсуждение результатов и заключительные комментарии с предложениями для будущих исследований.

Ключевые слова: статистические исследования, занятость населения, хозяйствующие субъекты, теоретические основы, анализ данных, рынок труда, возможности трудоустройства.

Abstract: This article explores the theoretical foundations of statistical research on the employment of the population in business entities. Having studied various statistical methods and their application, this study aims to provide valuable insights into factors affecting employment opportunities, allowing policymakers and businesses to make informed decisions. The article contains an introduction to the topic of research, an overview of the methods used, results, discussion of findings and final comments with suggestions for future research.

Key words: statistical research, population employment, business entities, theoretical foundations, data analysis, labor market, employment opportunities.

KIRISH

Aholini ish bilan ta'minlash masalasi tadbirkorlik subyektlari uchun ham, umuman jamiyat uchun ham muhim ahamiyatga ega. Ishga joylashish imkoniyatlariga ta'sir qiluvchi omillarni tushunish siyosatchilar va korxonalarga ish istiqbollarini oshirish uchun samarali strategiyalarni shakllantirishda rahbarlik qilishi mumkin. Statistik tadqiqotlar bandlik shakllarini tahlil qilishda va dalillarga asoslangan qarorlarni xabardor qilishi mumkin bo'lgan tendensiyalarni aniqlashda hal qiluvchi o'rin egallaydi. Ushbu maqolada biz tadbirkorlik subyektlarida aholi bandligini ta'minlash bo'yicha statistik tadqiqotlarning nazariy asoslarini va uning mehnat bozori dinamikasini shakllantirishdagi ahamiyatini o'rganamiz.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR

Aholini ish bilan ta'minlash bo'yicha statistik tadqiqotlar o'tkazishning birinchi bosqichi tegishli ma'lumotlarni to'plashni o'z ichiga oladi. Milliy mehnat so'rovlari, sohaga oid bandlik hisobotlari va demografik ma'lumotlar bazalari kabi turli manbalar bandlik tendensiyalari, ish turlari va ishchi kuchining xususiyatlari to'g'risida qimmatli ma'lumotlarni taqdim etadi.

AQShlik iqtisodchi aholi bandligi va YaIM osishi o'rtasidagi bog'liqlikni tadqiq etgan holda mamlakatdagi haqiqiy ishsizlik darajasining tabiiy ishsizlik darajasidan har bir foizga oshishi YaIMning 2 dan 3 foizgacha yo'qotilishiga olib kelishini isbotlab bergan.

Xorijiy tadqiqotchilar E. Krilov, V. Dolgov, N. Smirnova inqiroz sharoitida kichik biznes subyektlarida aholi bandligi fazalarini, E. Uzyakova, Y. Xabirova A. Poteyevlar bandlikning milliy iqtisodiyotga ta'sirini ta'sirini o'rganishgan.

Respublikamiz tadqiqotchilari O. Amanov qishloq mehnat bozorini samarali rivojlantirish asosida aholi ish bilan bandligini oshirish yo'llarini, N. Yuldashyev mehnat resurslari shakllanishining ijtimoiy-demografik omillari va hududiy xususiyatlarini, Z. Shakarov milliy iqtisodiyotda mehnat resurslari mobilligini tartibga solish mexanizmini takomillashtirishni, E. Rustamov iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish sharoitida aholining ish bilan bandlik darajasini oshirish yo'llarini, R. Qodirov Farg'ona vodiysi viloyatlari mehnat resurslaridan samarali foydalanish yo'llarini, D. Fayziyeva aholini ish bilan bandlik darajasini oshirishning demografik jihatlarini tadqiq etishgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ma'lumotlar yig'ilgandan so'ng, tadqiqotchilar ma'lumotni samarali tahlil qilish uchun turli statistik usullardan foydalanadilar. Ta'riflovchi statistika ishsizlik darajasi, ishchi kuchining ishtirok etish darajasi va aholi bandligi nisbati kabi bandlikning asosiy ko'rsatkichlarini umumlashtirishga yordam beradi. Inferensial statistika, masalan regressiya tahlili, ta'lim darajasi, iqtisodiy o'sish va ish bilan ta'minlash imkoniyatlari kabi turli xil o'zgaruvchilar o'rtasidagi munosabatlarni aniqlash uchun foydalaniladi.

Tadbirkorlik subyektlarida aholi bandligini ta'minlash bo'yicha statistik tadqiqotlarning nazariy asoslari turli tamoyillar, tushunchalar va metodologiyalarni o'z ichiga oladi. Ushbu asoslar tadbirkorlik subyektlari ichidagi bandlik tendensiyalari, dinamikasi va muammolarini va ularning umumiy aholiga ta'sirini tushunish va tahlil qilishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ba'zi asosiy nazariy asoslarga quyidagilar kiradi:

Mehnat iqtisodiyoti: iqtisodiyotning ushbu sohasi mehnat bozori, ishchi kuchi taklifi va ishchi kuchiga bo'lgan talabni o'rganishga qaratilgan. Unda korxonalar qanday qilib yollash to'g'risida qaror qabul qilishlari va jismoniy shaxslar ishchi kuchida ishtirok etish to'g'risida qanday tanlov qilishlari ko'rib chiqiladi. Mehnat iqtisodiyoti tadbirkorlik subyektlarida bandlik darajasiga ta'sir etuvchi omillar va ularning aholi uchun ta'siri haqida tushuncha beradi.

Aholi iqtisodiyoti: aholi iqtisodiyoti aholi soni, yosh taqsimoti va ishchi kuchi tarkibi kabi demografik omillar hamda iqtisodiy natijalar o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganadi. Bu aholi soni va tarkibidagi o'zgarishlar tadbirkorlik subyektlarida ish o'rinlari mavjudligi va talabiga qanday ta'sir qilishini tushunishga yordam beradi.

Statistik xulosa: statistik tadqiqot tanlanmadan bosh to'plam haqida xulosa chiqarish uchun ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Gipotezani sinash, ishonch oralig'i va regressiya tahlili kabi usullar tadbirkorlik subyektlarida bandlik holati va uning keng aholiga ta'siri to'g'risida ishonchli xulosalar chiqarish uchun juda muhimdir.

Ishchi kuchi so'rovlari: ushbu so'rovlar bandlik va ishsizlik darajasi, ishchi kuchi tarkibi va mehnat bozorining boshqa ko'rsatkichlari haqida ma'lumot olish uchun juda muhimdir. Ish kuchini o'rganish usullari va cheklovlarini tushunish tadbirkorlik subyektlarida aholini ish bilan ta'minlash bo'yicha statistik tadqiqotlarning aniqligi va asosililigini ta'minlash uchun juda muhimdir.

Biznes so'rovlari: tadbirkorlik subyektlari ko'pincha ishchi kuchiga bo'lgan ehtiyojini, bo'sh ish o'rinlari va ishga qabul qilish amaliyotini baholash uchun so'rovlar o'tkazadilar. Bunday so'rovlarning statistik tahlili turli tarmoqlar va sohalarida ishchi kuchiga bo'lgan talab to'g'risida qimmatli tushunchalarni beradi.

Vaqt ketma-ketligini tahlil qilish: vaqt bo'yicha bandlik ma'lumotlarini tahlil qilish tadqiqotchilarga tadbirkorlik subyektlarida bandlik darajasining tendensiyalari, mavsumiy o'zgarishlari va siklik qonuniyatlarini aniqlash imkonini beradi. Vaqt seriyalarini tahlil qilish iqtisodiy tebranishlar va boshqa omillar bandlik imkoniyatlariga qanday ta'sir qilishini tushunishga yordam beradi.

Ekonometrik modellar: ekonometrik modellar turli iqtisodiy o'zgaruvchilar, shu jumladan xo'jalik yurituvchi subyektlarda bandlik va uning determinantlari o'rtasidagi bog'liqlikni baholash uchun ishlatiladi. Ushbu modellar tadqiqotchilarga bandlik qarorlariga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlashga va turli stsensariylar bo'yicha potensial natijalarni bashorat qilishga yordam beradi.

Mehnat bozori institutlari: eng kam ish haqi to'g'risidagi qonunlar, jamoaviy bitimlar va bandlik to'g'risidagi Nizom kabi mehnat bozori institutlarining rolini tushunish tadbirkorlik subyektlari ichida aholi bandligi dinamikasini tushunishda juda muhimdir.

Inson kapitali nazariyasi: ushbu nazariya ta'lim, ko'nikma va o'qitishning individual mahsuldorlik va ish qobiliyatini oshirishda muhimligini ta'kidlaydi. Statistik tadqiqotlar ko'pincha tadbirkorlik subyektlarida bandlik tendensiyalarini o'rganishda inson kapitali omillarini hisobga oladi.

Kasbiy tahlil: kasbiy ma'lumotlar ishlarni malaka darajasi, malakasi va boshqa xususiyatlariga qarab tasniflash uchun ishlatiladi. Tadbirkorlik subyektlari ichida kasblarning taqsimlanishini tahlil qilish mahoratdagi bo'shliqlar va bandlikning o'sishi mumkin bo'lgan sohalarni aniqlashga yordam beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Umuman olganda, ushbu nazariy asoslar tadbirkorlik subyektlarida aholi bandligini ta'minlash bo'yicha mustahkam statistik tadqiqotlar o'tkazish uchun asos yaratadi. Ushbu tushunchalar va metodologiyalardan foydalangan holda tadqiqotchilar mehnat bozori haqida qimmatli tushunchalarga ega bo'lishlari, muammolarni aniqlashlari va ish bilan ta'minlash imkoniyatlari va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun dalillarga asoslangan siyosatni taklif qilishlari mumkin.

Natijalar bo'limida ma'lumotlar tahlilidan olingan asosiy topilmalar keltirilgan. Unda tadbirkorlik subyektlarida aholi bandligining hozirgi holati namoyish etilib, kuzatilgan har qanday muhim tendensiyalar yoki naqshlar aks ettirilgan. Ushbu topilmalar bandlikka ta'sir qiluvchi omillar haqida qimmatli tushunchalarni taqdim etadi, bu esa keyingi muhokamalar va siyosat natijalari uchun asos yaratadi.

Muhokama bo'limi statistik tahlil natijasida olingan natijalarni har tomonlama talqin qilishni o'z ichiga oladi. Tadqiqotchilar turli xil o'zgaruvchilar o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilib, ushbu topilmalarning tadbirkorlik subyektlari va siyosatchilar uchun ta'sirini muhokama qilmoqdalar. Bundan tashqari, ushbu bo'lim texnologik yutuqlar, globalashuv va iqtisodiy tebranishlarning bandlik dinamikasiga ta'sirini hisobga olgan holda mehnat bozoridagi potensial muammolar va imkoniyatlarni ko'rib chiqadi.

XULOSALAR

Ushbu bo'limda tadqiqotning asosiy topilmalarining qisqacha mazmuni keltirilgan bo'lib, unda tadbirkorlik subyektlarida aholi bandligini tushunishda statistik tadqiqotlarning ahamiyati ta'kidlangan. Xulosalar tadqiqotning nazariy asoslari va amaliy natijalari o'rtasidagi bog'liqlikni keltirib chiqaradi va bandlik muammolarini samarali hal qilish uchun ongli qaror qabul qilishning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Aholini ish bilan ta'minlash bo'yicha statistik tadqiqotlar sohasini yanada rivojlantirish uchun bir nechta takliflar taklif etiladi. Bunga vaqt o'tishi bilan bandlik tendensiyalarini kuzatib borish, rivojlanayotgan texnologiyalarning ish o'rinlarini yaratish va qayta ishlashga ta'sirini o'rganish va bandlikni rivojlantirishga qaratilgan turli xil davlat siyosatining samaradorligini tahlil qilish uchun bo'ylama tadqiqotlar o'tkazish zarurati kirishi mumkin.

Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish orqali aholi bandligini ta'minlash bo'yicha quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- mehnat resurslari balansini tuzish uslubiyati "korxona va tashkilotlarda ishlovchi xodimlarning doimiy yashash manzili"ni hisobga olishning yig'ma statistik ko'rsatkichlarini shahar va tumanlar kesimida ishlab chiqish orqali takomillashtirish mumkin;
- aholining "o'zini-o'zi band qilganlar" toifasini milliy iqtisodiyotning rasmiy sektorida band bo'lganlar tarkibiga kiritish orqali mehnat resurslari balansini statistik baholash usuli ishlab chiqildi;
- milliy mehnat statistikasining agregat ko'rsatkichlari tizimini "xodimlarning toifalar va jinslar bo'yicha soni" hamda "aralash daromadlar" indikatorlarini qo'shish orqali kengaytirish taklif etilgan;
- respublikada aholi bandligining ekonometrik modelini tuzish asosida 2022–2026-yillar uchun ko'p variantli statistik prognoz ko'rsatkichlari olingan.

Maqola kelajakdagi tadqiqotlar uchun potensial sohalarni bayon qilish bilan yakunlanadi. Muhokama qilingan nazariy asoslarga asoslanib, tadqiqotchilar gig iqtisodiyotining ta'sirini o'rganish, ishchi kuchi ishtirokidagi gender tengsizligini tahlil qilish yoki ish o'rinlarini yaratishda tadbirkorlikning rolini o'rganish kabi bandlikning o'ziga xos jihatlarini o'rganishga da'vat etiladi.

Xulosa qilib aytganda, tadbirkorlik subyektlarida aholi bandligini ta'minlash bo'yicha statistik tadqiqotlar mehnat bozorini tushunish va asosli qarorlar qabul qilish uchun muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Nazariy asoslarni har tomonlama o'rganish va tegishli usullarni qo'llash orqali tadqiqotchilar inklyuziv iqtisodiy o'sishga yordam beradigan va aholini ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini maksimal darajada oshiradigan siyosatni shakllantirishga katta hissa qo'shishlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6- son.
2. Бреев Б.Д. Безработица в современной России. М.: Наука, 2005. С. 272.
3. Белоус И. Опыт стран ЕС в сфере социальной поддержки населения. Мир финансов. 2006. № 4. С. 165–169.
4. Дружинина В.В. Обеспечение сбалансированности местного рынка труда: зарубежный опыт. Научный Вестник Херсонского государственного университета. 2014. № 6. С. 124–128.
5. Зайцева К.В. Управление трудовой занятостью в условиях смешанной экономики: монография. Донецк: МЧП "ВИК", 2003. С. 294.
6. Олимова Н. Х., Ахунова О. Э. (2019). Научно-теоретические аспекты организации торговли текстилем. Тенденции развития мировой торговли в XXI веке.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.